

ΘΗΣΕΩΣ ΣΤ. ΤΖΑΝΝΕΤΑΤΟΥ
Υφηγητοῦ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Φιλολογίας

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΛΟΥΚΟΥΛΛΟΝ¹ ΤΟΥ ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ

Κεφ. 1 (Lindskog, παρὰ Teubner) ἦν γὰρ οὐκ ἐπὶ τὴν χρεῖαν μόνην ἐμμελῆς αὐτοῦ (sc. τοῦ Λευκόλλου) καὶ πρόχειρος ὁ λόγος, καθάπερ ὁ τῶν ἄλλων τὴν μὲν ἀγορὰν

θύννος βολαῖος πέλαγος ὡς διεστρόβει (TGF², σ. 914N),

γενόμενος δὲ τῆς ἀγορᾶς ἐκτὸς ἄσος, ἀμουσία τεθνηκώς², ἀλλὰ καὶ τὴν ἐμμελῆ ταύτην καὶ λεγομένην ἐλευθέριον ἐπὶ τῷ καλῷ προσεποιεῖτο παιδείαν ἔτι καὶ μειράκιον ὄν.

Ἡ λ. βολαῖος παραδίδεται μόνον ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ ἀδήλου τραγικοῦ ποιητοῦ. Δοθέντος δ', ἐξ ἄλλου, ὅτι δὲν σφύζονται συμφραζόμενα καὶ ἡ ἐτυμολογία τῆς λέξεως δὲν εἶναι, ὡς ἔδει, σαφής, ἡ ἐρμηνεία αὐτῆς, ὡς καὶ ὁλοκλήρου, ὡς εἰκός, τοῦ στίχου παρέχει πολλὰς δυσχερείας. Ὅπωςδήποτε, πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι ὁ στίχος οὗτος παραδίδεται παρὰ τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως καὶ ἀλλαχοῦ ἐν Ἡθ. 554F (Sieveking), χάριν δὲ ὑποβοηθήσεως τῆς δυσχεροῦς ἐρμηνείας παρατίθεται τὸ σχετικὸν χωρίον ἐνταῦθα: «ἔχεται γὰρ ἕκαστος ἀδικήσας τῇ δίκῃ καὶ τὸ γλυκὺ τῆς ἀδικίας ὥσπερ δέλεαρ εὐθὺς ἐξεδήκοκε, τὸ δὲ συνειδὸς ἐγκείμενον ἔχων καὶ ἀποτινάσσω» (Tr. adesp. 391)

Ἐθύννος βολαῖος πέλαγος ὡς διαστρόβει².

ἡ γὰρ ἱταμότης ἐκείνη καὶ τὸ θρασὺ τῆς κακίας ἄχρι τῶν ἀδικημάτων

1. Τὸ ὄνομα τοῦ ἐπιφανοῦς τούτου Ῥωμαίου φέρεται καὶ ὡς Λεύκολλος, οὕτω δ' ἀναγινώσκεται ἐν τῇ τελευταίᾳ παρὰ Teubner ἐκδόσει τῶν Βίων Παράλληλων τοῦ Πλουτάρχου. Ἡμεῖς γράφομεν Λούκουλλος, ἀκολουθοῦντες τοῖς κρατήσασιν παρ' ἡμῖν.

2. Ἀξιοσημείωτον τὸ ἐνταῦθα ἀναγινωσκόμενον διαστρόβει ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ ἡμετέρῳ χωρίῳ διεστρόβει. Ἀλλὰ τοῦτο, ὡς πιστεύομεν, δὲν δεικνύει, κατ' οὐσίαν παράδοσιν διαφόρου τύπου. Καὶ ἐκεῖ, ὡς καὶ ἐνταῦθα, ὁ στίχος δὲν ἐπιφέρεται ἀπλῶς, εἰς στήρξειν γνώμης τινός, ἀλλ', ὅπως συμβαίνει συνήθως παρὰ Πλουτάρχῳ, συνάπτεται στενῶς μετὰ τοῦ κειμένου. Καὶ ἐνταῦθα μὲν τὸ ὅλον χωρίον ἀπαιτεῖ ἐνεστώτα, ἐκεῖ δὲ παρατατικόν. Διὸ καὶ προσηρμόσθη ὁ χρόνος τοῦ ρήματος ἐν τῷ ἀδεσπότη στίχῳ.

ἰσχυρόν ἐστι καὶ πρόχειρον, εἴτα τοῦ πάθους ὥσπερ πνεύματος ὑπολείποντος ἀσθενὲς καὶ ταπεινὸν ὑποπίπτει τοῖς φόβοις καὶ ταῖς δεισιδαιμονίαις.»

Δύο εἶναι αἱ παρὰ τοῖς νεωτέροις κρατοῦσαι ἐρμηνεῖαι τῆς λ. βολαῖος.

Ἡ πρώτη εἶναι ἡ τοῦ ὀρμητικοῦ, αὕτη δὲ δύναται πῶς νὰ ὑποτεθῇ ὅτι νοεῖται, ἥδη παρ' Εὐσταθίῳ, ὅστις, πραγματευόμενος περὶ τῶν σημασιῶν τοῦ βάλλω, ἐπάγεται : «τὸ βέλος. καὶ ἡ βολίς. καὶ ἡ βολή, ἡ ἐπιτυχὴς δη*λαδὴ καὶ εὖστοχος... ἐκ τῆς βολῆς δὲ καὶ ὁ βολαῖος θύννος»¹. Ὁ ἄλλ' ἡ ἐρμηνεία αὕτη προκαλεῖ πολλοὺς ἐνδοιασμούς, καθόσον δὲν συνάπτεται, ὥς καὶ ἐκ τῶν ἐπομένων θὰ καταστῇ φανερόν, μεθ' ὅσης θὰ ἀνεμένετο πληρότητος πρὸς τὸ νόημα τοῦ ὅλου χωρίου. Ὁ ἐπὶ πλέον, πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ θύννος ἦτο γνωστὸς ἐν τῇ ἀρχαϊότητι ὥς ἐξόχως ὀρμητικὸς ἰχθύς, τοῦτο δὲ διδασκόμεθα καὶ ἄλλοθεν καὶ ἐκ τοῦ ἀρμοδιωτάτου ἐν προκειμένῳ Ὁππιανοῦ ('Αλιευτ. Α', 181) *θύννοι μὲν θύνοντες, ἐν ἰχθύσιν ἔξοχοι δορμῆν*². Κατὰ ταῦτα δέ, γενομένης δεκτῆς τοιαύτης ἐρμηνείας ἐνταῦθα, θὰ πρέπη ἐπίσης νὰ γίνη δεκτὸν ὅτι ὁ ἀρχαῖος τραγικὸς ἔγραφε περὶ τοῦ θύννου τὸ βολαῖος κατὰ πλεοναστικὴν μᾶλλον χρῆσιν εἰς δῆλωσιν αὐτονοήτου καὶ παρ' ἀρχαίοις ιδιότητος τοῦ ἰχθύος. Πλεοναστικαὶ χρήσεις δὲν ἐλλείπουσι βεβαίως καὶ ἐν στίχοις τῶν ἀρίστων ποιητῶν, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον δεικναιολογημένοι³, ἀλλ' ἐμβάλλει εἰς σκέψεις ἡ ἄποψις ὅτι τοιοῦτον στίχον, ὅστις βεβαίως δὲν θὰ ἀνεγνωρίζετο κοινῇ ὥς ὁ μᾶλλον, οὕτως εἰπεῖν, ζηλωτός, παρέθεσε δις ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ συγγραφεὺς τοσοῦτο, ὥς ὁ Πλούταρχος, γνωστὸς διὰ τὴν ἀρχαιομάθειαν⁴, ἀλλὰ καὶ ἐν τινι τοῦλάχιστον μέτρῳ διὰ τὴν κριτικὴν ἐπί-

1. Εὐσταθίου, Παρεκβολ. Ὁμ., 1404, 50 κ.ἐξ. Σημειωτέον ὅτι τοιαύτη παραγωγή καὶ ἐρμηνεία γίνεται δεκτὴ καὶ ἐν τῷ Λεξικῷ Liddell and Scott, (ν. ἐκδ.), ἐν λ.

2. Περαιτέρω περὶ τοῦτου εἰδήσεις, οὐχὶ πάντως ἀναιρούσας τὰ ἀνωτέρω, ἔχομεν ἐκ τοῦ Ἀθηναίου (Ζ', 302B), καὶ δὴ καὶ τοῦ καθ' ὃν οὗτος ἀντλεῖ Ἀριστοτέλους (Ζφ'. Ἰστ. 602a25) οἱ δὲ θύννοι καὶ οἱ ξιφίαι οἰστρωσὶ περὶ κυνὸς ἐπιτολήν· ἔχουσι γὰρ ἀμφοτέροι τμηκαῖα παρὰ τὰ περὶ γῆρα οἰονεῖ σκολήκιον, τὸν καλούμενον οἰστρον... τοῦτο δὲ ποιεῖ αὐτοὺς ἐξάλλεσθαι οὐκ ἔλαττον τοῦ δελφίνος καὶ τοῖς πλοίοις πολλάκις ἐμπίπτουσι. Οὕτω δὲ φαίνεται δεχόμενος τὰ πράγματα καὶ ἐμβριθὴς τῶν ἐλληνικῶν ἰχθύων μελετητής, χαρακτηρίζων ἐν νεωτάτῳ ἔργῳ αὐτοῦ τὸν θύννον ὡς «swift and powerful» (βλ. D' Arcy Wentworth Thompson, A Glossary of Greek Fishes, Λονδίνον, 1947, σ. 81).

3. Περὶ τοῦτων συνοπτικῶς βλ. E. Schwyzer, Griechische Grammatik, τόμ. Β', Μόναχον, 1950, σ. 703 κ.ἐξ., ἐνθα καὶ σχετικὴ βιβλιογραφία.

4. Ὡς χαρακτηριστικῶς ἐγράφη παρὰ τοῦ J. W. H. Atkins (Literary Criticism in Antiquity, τόμ. Β', Λονδίνον, ἀνατύπ., 1952, σ. 326), «his writings indeed form a storehouse of quotations and anecdotes, referring indifferently to poetry or painting, sculpture or music». Εἰδικώτερον δὲ πολλοὶ εἶναι οἱ ἐν τοῖς πλουταρχείοις ἔργοις παρεμβαλλόμενοι στίχοι τραγικῶν ποιητῶν, ὥς βλέπει τις ἐν A. N. A. U. C. K. TGF², Λειψία, 1926, σ. 996 κ.ἐξ. (Index fontium).

δοσιν ¹. Καὶ δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν ὅτι, κατὰ τὸν ἡμέτερον συγγραφέα, ἐν τῇ λογοτεχνίᾳ καὶ εἰδικώτερον ἐν τῇ ποιήσει τὸ ὑπολογίσιμον εἶναι τὸ περιεχόμενον, οὐχὶ δὲ ἡ ἔκφρασις ², ἀλλ' ἐν τῷ στίχῳ τοῦ πλουταρχείου χωρίου τοῦ δευτέρου μᾶλλον ἢ τὸ πρῶτον ὤθησεν, ὡς φαίνεται, κατὰ τὴν ἄποψιν ταύτην, τὸν συγγραφέα εἰς τὴν ἐνταῦθα παράθεσιν αὐτοῦ.

Ἡ δευτέρα σημασία εἶναι ἡ τοῦ βεβλημένου, τετρωμένου, οἱ οὕτω δ' ἐρμηνεύοντες τὴν λέξιν πρέπει νὰ ἀνάγωσιν αὐτὴν εἰς τὴν λ. *βολή* ὁμοίως, ἀλλ' ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ πληγῇ προδήλως, τῇ ἤδη παρ' Ὁμήρῳ παραδεδομένη. Οὕτως, ὁ Κοραῆς ἀποδίδει τὸν νοῦν τοῦ στίχου : «διετάρατε τὴν ἀγοράν, ὥσπερ θύννος τριαίνῃ βεβλημένος τὴν θάλατταν» ³. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ σημασία αὕτη, καίτοι δὲν μνημονεύεται, συνήθως, ἐν νεωτέροις λεξικοῖς ⁴, γίνεται δεκτὴ παρ' ἱκανῶν, ἐν οἷς ὁ ἡμέτερος Ραγκαβῆς, καὶ δὴ καὶ νεωτέρων ἔτι ἐρμηνευτῶν, ὡς τοῦ Perrin, ἀποδίδοντος τὴν λ. *βολαῖος* ἐνταῦθα διὰ τοῦ «smitten». Τοιαύτην, ἐπίσης, ἐρμηνείαν φαίνεται δεχόμενος καὶ ὁ Rohlenz ἐν τῷ ἐτέρῳ, ἐν ᾧ ὁ ἡμέτερος στίχος, ἔργῳ τοῦ Πλουτάρχου, περὶ τούτου δὲ πλείονα θὰ λεχθῶσι κατωτέρω. Ἐτυμολογικῶς, ἡ ἐρμηνεία αὕτη δὲν παρέχει δυσχερείας. Εἶναι, ἔξ ἄλλου, βέβαιον ὅτι εἰς τῶν πολλῶν παρ' ἀρχαίοις τρόπων ἀλειτουργίας τῶν θύννων ἦτο καὶ ὁ καθ' ὃν ἐπλήσσοντο οὗτοι δι' ὀξέος ὀργάνου, οἷον τριαίνης κττ. ⁵. Ὅτι δὲ ὁ τρόπος οὗτος ἦτο ἱκανῶς διαδεδομένος συνάγομεν ἐξ ἐρμηνεύματος τοῦ Ἑσυχίου (Schmidt) : «θυννάζοντες· κεντοῦντες. τοὺς γὰρ μεγάλους θύννους τοῖς τριόδουσι ἐλάμβανον».

Ὅμως, ὑπάρχουσιν ἄλλαι δυσχερεῖαι, πολλαὶ τῶν ὁποίων εἶναι, καθ' ἡμᾶς, δυσυπέρβλητοι. Οὕτως, γενομένης δεκτῆς τῆς ἐρμηνείας ταύτης, τὸ «αὖτος» καὶ τὸ «ἀμουσία τεθνηκώς» τοῦ ἡμετέρου χωρίου φαίνονται ὅλως ἀπρόσφορα, ὁμοίως δὲ τὰ περὶ δελέατος ἐν τῷ ἐτέρῳ χωρίῳ. Ἐπὶ τούτοις,

1. Ὡς γνωστόν, ὁ Πλούταρχος, ἐκτὸς τῶν ἐπ' εὐκαιρίᾳ πολυαρίθμων βραχειῶν κρίσεων, ἔγραψε καὶ αὐτοτελῶς κριτικὰ τινὰ δοκίμια, ὧν σπουδαιότερον τὸ ἀφορῶν εἰς τὴν ποιήσιν : *Πῶς δεῖ τὸν νέον ποιημάτων ἀκούειν* (βλ. ἰδίᾳ τὴν μακρὰν περικοπὴν τοῦ μνημονευθέντος ἔργου τοῦ J. W. H. Atkins, τόμ. Β', σ. 308 κ.ἐξ.). Χαρακτηριστικὰ δὲ πῶς ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶναι καὶ ἄλλα καὶ τὰ ἀναγνωσκόμενα παρὰ τῷ ἡμετέρῳ συγγραφεὶ ἐν Ἡθ. 514c *ἦτον γὰρ ἀηδὲς ἔσται τὸ ἄλλον ἐν τῷ φιλόλογῳ πλεονάζον*, ἐνθα ὁ λόγος περὶ τοῦ «ἀδόλεσχου», τοῦ φλυαροῦ, ὅστις «εἰς τὰς ἐώλους καὶ πολυπότητους κύκλῳ περιῶν εἰσελαύνει ῥαψοδίας τὸν λόγον».

2. Βλ. J. W. H. Atkins, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 314.

3. Βλ. Ἀδ. Κοραῆ, Πλουτάρχου Βίοι Παράλληλοι, μέρ. Γ', Παρίσιον, 1811, σ. 395.

4. Οὐδ' ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου παρατίθεται τοιαύτη περὶ τῆς λέξεως σημασία.

5. Πλείονα περὶ τούτου βλ. ἐν D'Arcy Wentworth Thompson, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 86.

οὐδὲν ὑπάρχει ἐν τοῖς χωρίοις τούτοις, ἐκτὸς ὥς μόνον τῆς λ. ἀποτινάσσω, ὑποδηλοῦν ἔστω ὅτι γράφων ταῦτα ὁ Πλούταρχος εἶχεν ἐν νῷ περὶ τῆς λ. βολαῖος τὴν σημασίαν τοῦ τετραμένου. Ἐξ ἄλλου, τὸ ἀποτινάσσω προέρχεται ἐκ διορθώσεως τοῦ Pohlenz ἀντὶ τοῦ παραδιδομένου ἀποίνων, γενομένης κατ' ἀσθενῆ μᾶλλον, καθ' ἡμᾶς, ἀναλογίαν πρὸς ἄλλο πλουτάρχειον χωρίον ¹, ἐξ ὧσων δὲ θὰ λεχθῶσι κατατέρω θὰ δειχθῇ, ὡς ἐλπίζομεν, ὅτι ἡ διόρθωσις αὕτη δὲν εἶναι ἀπαραίτητος.

Κατὰ ταῦτα, οὐδετέρα τῶν ἀνωτέρω δύο ἐρμηνειῶν εἶναι δυνατόν νὰ γίνη ἄνευ ἐνδοιασμῶν δεκτῇ.

Ἄλλ' ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου (τόμ. Β', στ. 313, ἐν λ. βολαῖος) φέρεται οἶονεῖ παρερριμένη, ἄνευ δηλονότι ἐπεξηγήσεως ἢ αἰτιολογίας, καὶ ἄλλη τις σημασία, ἢ τοῦ «irretitus», ἣτις ἐνδέχεται νὰ μὴ ἔχη τύχει τῆς προσηκούσης προσοχῆς ². Ἐν τοῖς ἐπομένοις θὰ ἐπιχειρήσωμεν νὰ στηρίξωμεν τὴν ἡμελημένην ἐρμηνείαν ταύτην δεικνύοντες ὅτι αὕτη εἶναι δυνατόν νὰ θεωρηθῇ ὡς οὐχὶ ἀφυέστερον ἔχουσα τῶν ἄλλων ἐν τῷ ἡμετέρῳ χωρίῳ.

Ἐν πρώτοις, τὸ βολαῖος δύναται νὰ ἀναχθῇ οὐχὶ εἰς τὸ βολή, ἀλλ' εἰς τὸ βόλος, ὡς τὸ θρομαῖος εἰς τὸ θρόμος ³ κ. ἄλλ., ταῦτα δὲ παρήχθησαν κατὰ τὰ ἐκ τῶν πρωτοκλίτων εἰς -α ἐπίθετα ⁴. Ἡ δὲ λ. βόλος, ἣτις δύναται νὰ ἔχη καὶ γενικωτέρας σημασίας, φέρεται παρὰ Σουῖδα (ἐν λ. βολίς, Adler) ὡς : «τὸ βαλλόμενον εἰς ἄγραν ἰχθύων», ἢ τοιαύτη δὲ σημασία πιστοῦται ἐκ τοῦ Ἀριστοτέλους (Ζφ. Ἰστ. 600α8) φασὶ δὲ καὶ πολλάκις τριβομένου τοῦ βυθοῦ ἀλίσκεσθαι πλείους ἐν τῷ αὐτῷ βόλῳ τὸ δεύτερον ἢ τὸ πρῶτον, ὁμοίως δὲ παρὰ τοῦ Αἰλιανοῦ (Ζφ. Ἰδ. Η', 3) δελφίνων τινῶν... βόλῳ περιπεσόντων ⁵.

1. Ἰδοὺ τί περὶ τούτου λέγεται ἐν τῷ app. crit., ad loc. : «ἀποτινάσσω» (sc. ut thunus iaculum inhærens) Po. (cf. 414, 22). Ἰδοὺ καὶ τὸ χωρίον : Ἡθ. 556Α πῶς ἂν ἐκβᾶσα τῆς μνήμης τῶν ἀδικημάτων καὶ τὸ συνειδὸς ἐξ ἐαυτῆς ἐκβαλοῦσα καὶ καθαρὰ γενομένη βίον ἄλλον ἐξ ἀρχῆς βιώσειεν (sc. ἢ ψυχῇ).

2. Καὶ ἡμεῖς εἶδομεν αὐτήν, ὅτε εἰχομεν σχεδὸν συμπληρώσει τὸ τμήμα τοῦτο τοῦ παρόντος μελετήματος.

3. Βλ. Buck-Petersen, A Reverse Index of Greek Nouns and Adjectives, Σικάγον, Ἰλλινόις, σ. 45, ἔνθα (σ. 44) καὶ ἡ κυρία βιβλιογραφία εἰδικῶς περὶ τῶν εἰς -αιος ὀνομάτων, περὶ ὧν πολὺς ἔχει γίνει λόγος.

4. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, Ἀκαδ. Ἀναγνώσματα², Ἀθῆναι, τόμ. Β', 1931, σ. 373.

5. Διάφορος πῶς, εἰ καὶ περὶ ἰχθύων ὥσαύτως, εἶναι ἡ σημασία τοῦ βόλος ἐν Πέρσαις τοῦ Αἰσχύλου, ἔνθα, τοῦ λόγου ὄντος περὶ τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας, μνημονεύεται «πληθος ἐν στενῷ νεῶν (sc. Περσικῶν)» καὶ λέγεται ὅτι «αἱ ἑλληνικαὶ νῆες... κύκλῳ πέριξ ἔθεινον», ἐπιφέρεται δὲ (στ. 424 κ. ἐξ., Mazon, παρὰ Budé)

τοὶ δ' ὥστε θύνους ἢ τιν' ἰχθύων βόλον
ἀγατοὶ κοπῶν θραύμασιν τ' ἐρείπιον
ἐπαιον, ἐρράχιζον.

Βόλος ἐνταῦθα, κατὰ γλῶσσημα, εἶναι «ἄγρα», ἥτοι οἱ ἐν τῷ βαλλομένῳ δικτύῳ

Εἰδικώτερον νῦν περὶ τῶν θύννων. Ἡ ἀλιεία τῶν ἰχθύων τούτων διεξήγето κατὰ πολλοὺς τρόπους ¹. Τὰς ἀρίστας δὲ περὶ τούτου εἰδήσεις ἔχομεν ἐκ τοῦ Ὀππιανοῦ, μάλιστα δ' ἐκ τοῦ *Φιλοστράτου*, παρ' ᾧ (Εἰκ. Α', 13) παραδίδεται : «*ἰδέαι μὲν οὖν, καθ' ὧς ἀλίσκονται, μυρίαί*», ἐπιφέρεται δὲ ὅτι «*καὶ μικρὸν ἤρκεσε δίκτυον*». Τοιοῦτο δέ, μικρὸν σχετικῶς δίκτυον πρὸς ἀλιείαν θύννων μνημονεύεται ἐν τινι χρησμῷ παρ' *Ἡροδότῳ* (Α', 62) καὶ ὀνομάζεται *βόλος* :

«*Ἐρριπται δ' ὁ βόλος, τὸ δὲ δίκτυον ἐκπεπέσται,
θύννοι δ' οἰμήσουσι σεληναίης διὰ νυκτός.*» ².

Κατὰ ταῦτα, *θύννος βολαῖος* εἶναι ὁ ἐν *βόλῳ*, μικρῷ σχετικῶς δικτύῳ ἐλλημμένος. Τὴν σημασίαν ταύτην δυνατὸν νὰ εἶχεν ὁ Πλούταρχος ἐν νῷ, παρενείρων τὸν ἀδέσποτον τραγικὸν στίχον ἐν τῷ κειμένῳ αὐτοῦ.

Ἐν πρώτοις, καὶ κατὰ τὰς διαπιστώσεις τῶν ἀρχαίων ἡ νοημοσύνη καὶ τοῦ ἰχθύος τούτου εἶναι λίαν ταπεινὴ. Κατὰ τὸν *Ὀππιανόν* (*Ἀλιευτ. Γ'*, 576) *ἀφροσύνη καὶ σκόμβρον ἔλεν καὶ πίονα θύννον*, τοῦτο δέ, καθόσον (αὐτόθ., 597)

τοῖς γὰρ ὁμοίος ἔμερος ἄτης
ἐμπίπτει δολίοιο λίνου λαγόνεσαι μιγῆναι.

Σχετικὴ δὲ εἶναι καὶ ἡ παρατήρησις τοῦ *Λουκιανοῦ* (Ζ. Τραγ. 25) *θυνηνῶδες τὸ ἐνθύμημα*. Ὅμοιά πως φαίνεται δεχόμενος καὶ ὁ Πλούταρχος, πραγματευόμενος περὶ τῆς ἀλιείας ἰχθύων, ἐν οἷς καὶ τοῦ θύννου (*Ἠθ.* 966B) *τὸ γὰρ ἀγεννὲς καὶ ἀμύχανον ὅλως καὶ ἀπάνουργον αὐτῶν αἰσχροὺν καὶ ἀζηλον καὶ ἀνελεύθερον τὴν ἀγρὰν πεποίηκε*. Πρὸς τούτοις, ὁ ἰχθὺς οὗτος ἐθεωρεῖτο, ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω, ὀρμητικὸς καὶ παρ' ἀρχαίους.

Τοιοῦτος ὢν ὁ θύννος παραβάλλεται ἐνταῦθα πρὸς τὸν «*ἐπὶ τὴν χρεῖαν*

συλλαμβανόμενοι ἰχθύες. Εἶναι δὲ ἀξιοσημείωτον ὅτι ἡ λέξις φέρεται ἐν τῇ σημασίᾳ ταύτῃ καὶ παρὰ τῷ ἡμετέρῳ συγγραφεῖ, τῷ Πλούταρχῳ, ἐν λίαν χαρακτηριστικῷ χωρίῳ (Σόλ. 4) *Κῶων γάρ, ὡς φασί, καταγόντων σαγήνην καὶ ξένων ἐκ Μιλήτου πριμμένων τὸν βόλον οὕτω φανερόν' ὄντα, χρυσοῦς ἐφάνη τριπλοῦς ἐλκόμενος*. Βραχέα περὶ τῶν πάλοι καὶ νῦν σημασιῶν τῆς λ. *βόλος* βλ. ἐν Γ. Ν. Χατζιδάκι, *Γόλος - Βόλος*, Ἐπ. Ἐτ. Βυζ. Σπ., τόμ. Ζ', 1930, σ. 232.

1. Βλ. D'Arcy Wentworth Thompson, ἔνθ' ἄνωτ., σ. 84, ἐκεῖ δὲ μνημονεύονται καὶ «*nets of various sorts and sizes*». Χρήσιμον περὶ τούτων εἶναι τὸ εἰδικὸν ἔργον τοῦ P. Rhode, *De Captura Thynnorum*, Λειψία, 1890, ὅπερ δὲν ἡδυνήθημεν νὰ ἴδωμεν.

2. Τὸ μέγα δίκτυον, ὅπερ σύρεται περὶ ἀγέλην θύννων ὑπὸ τὰς ὁδηγίας τοῦ *θυνησοκόπου*, λέγεται ἀπλῶς *δίκτυον*, ἢ δι' αὐτοῦ δὲ ἀλιεία περιγράφεται λεπτομερῶς παρὰ τοῦ *Αἰλίου* (Ζφ. Ἰδ. ΙΕ', 5). Περὶ τούτων βλ. κ. D'Arcy Wentworth Thompson, ἔνθ' ἄνωτ., σ. 85.

μόνην ἐμμελῆ καὶ πρόχειρον λόγον τῶν ἄλλων». Ὡς δὲ ὁ ἰχθύς οὗτος διεγείρει τὴν θάλασσαν, καίπερ βολαῖος, ἐν σχετικῶς μικρῷ δηλονότι δικτύῳ εἰλημμένος, οὕτω καὶ ὁ «λόγος τῶν ἄλλων» διεγείρει τὴν ἀγοράν, τὴν μικράν δηλονότι καὶ περικλειστον περιοχὴν «τῆς χρείας μόνης». Περαιτέρω δέ, ὥς ὁ θύννος, εὐρισκόμενος ἐκτὸς τοῦ ὕδατος, («αῖος»), ἀποθνήσκει, προδήλως ἐξ ἀσφυξίας, οὕτω καὶ ὁ «λόγος» οὗτος, «γενόμενος ἐκτὸς τῆς ἀγορᾶς», οἷονεὶ ἀποστερηθεὶς τοῦ ζωογονοῦντος αὐτὸν ὕδατος, ἀποθνήσκει «ἀμουσία». Πρὸς τὸν «λόγον» τοῦτον ἀντιτίθεται περαιτέρω ἡ «ἐμμελὴς καὶ λεγομένη ἐλευθέρως ἐπὶ τῷ καλῷ παιδεία», ἣν, ἐπίσης, κατεῖχεν ὁ Λούκουλλος. Ἴσως δὲ καὶ διὰ τοῦ ἐπιθέτου ἐλευθέρως ὑποδηλοῦται πως ἀντίθεσις πρὸς τὴν περιορισμένην ἐν τῇ ἀγορᾷ δρασίν. Κατὰ ταῦτα, ἡ ἐρμηνεία αὕτη τῆς λ. βολαῖος συνάπτεται καλῶς πρὸς τὸ ἡμέτερον ἐκ τοῦ Λουκούλου χωρίον.

Τὰ πράγματα, ἐν τούτοις, παρέχονται ἥτιον σαφῶς ἐν τῷ ἐτέρῳ, ἐν ᾧ πάλιν ὁ τραγικὸς στίχος, ἀνωτέρω δὲ παρατεθέντι χωρίῳ τοῦ Πλουτάρχου. Ἄλλ' ἐν πάσῃ περιπτώσει, δὲν ἀποκλείεται πρὸς τὸν βόλον, κατὰ τὴν ἀνωτέρω σημασίαν, νὰ παραβάλληται, ἐνταῦθα, ἡ «δίκη», ἥ «ἐκαστος ἀδικήσας ἔχεται», περιέχεται δηλονότι, περιβάλλεται, τὸ δὲ «συνειδὸς» ἐκάστου «ἐγκείμενον» ἐν τῷ «βόλῳ» καὶ «ἀποτίνον» διακινεῖται, ὥς «θύννος βολαῖος» διεγείρει τὸ πέλαγος. Εἶναι δὲ ἀξιοπαρατήρητον ὅτι τὰ ἐπιφερόμενα ἐπιρρωννύουσι μᾶλλον τὴν σημασίαν ταύτην, συντελοῦντα εἰς τὴν ὁλοκλήρωσιν τῆς εἰκόνης. Οὕτως, τὸ λεγόμενον περὶ τοῦ «πάθους ὥσπερ πνεύματος ὑπολείποντος» δύναται νὰ ἀντιστοιχῇ πρὸς τὸ ἐν τῷ ἀνασυρομένῳ δικτύῳ συνεχῶς ἐλαττούμενον ὕδωρ, δι' οὗ ἀναπνέει ὁ θύννος, ἐξ ἄλλου δὲ «οἱ φόβοι καὶ αἱ δεισιδαιμονίαι», εἰς ἃς «ἡ ἱταμότης ἐκείνη καὶ τὸ θρασὺ τῆς κακίας ἀσθενὲς καὶ ταπεινὸν ὑποπίπτει», δύνανται νὰ ἀναφέρωνται εἰς τὸ δίκτυον, ἐν ᾧ ὁ συνεχῶς ἐξαντλούμενος θύννος εὐρίσκει τελικῶς τὸν θάνατον, ὅταν τοῦτο ὅλως ἀνασυρθῇ εἰς τὴν ξηράν. Ἐνῶ δὲ οὐδεμία καὶ τῶν ἐπιφερομένων λέξις ἄγει εἰς τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ἐν τῇ λ. βολαῖος κεῖται ἡ σημασία τοῦ τετρωμένου, οἱ χαρακτηρισμοὶ «ἀσθενὲς καὶ ταπεινὸν» ἀποκλείουσι ταύτην. Ἄν δὲ ἡ ἀναπτυχθεῖσα ἐρμηνεία ἔχη καλῶς, δὲν προκύπτει ἀνάγκη διορθώσεως τοῦ ἀποτίνων εἰς ἀποτινάσσων.

Εἶναι, τέλος, φανερόν ὅτι διὰ τῆς ἐρμηνείας ταύτης παρέχεται ἄρτιωτέρα εἰς ἀμφοτέρω τὰ πλουτάρχεια ταῦτα χωρία εἰκὼν, ἡ δὲ ἰδέα τῆς βαθμιαίας μᾶλλον¹, ἀλλ' ἀδυσωπῆτως, παρὰ πᾶσαν ἀντίδρασιν, σταθερᾶς εἰς

1. Ἐνδεικτικὸς περὶ τούτων εἶναι ὁ τίτλος τῆς ἐκ τῶν Ἡθικῶν πραγματείας, ἐν ᾗ παρτίθεται ἐπίσης ὁ ἀδέσποτος τραγικὸς στίχος: «Περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ θεοῦ βραδέως τιμωρουμένων».

δυστυχίαν μεταβολῆς, ὡς ἐπιβάλλει ταύτην ἀνωτέρα δύναμις, ἀρμόζει περισσότερον εἰς διάνοιαν φιλοσοφοῦσαν, ὡς ἡ τοῦ ἐκ Χαιρωνείας συγγραφέως.

Κεφ. 13 «αὐτὸς δὲ (sc. Μιθριδάτης), τῆς δλκάδος ἐφ' ἧς ἔπλει μῆτε πρὸς τὴν γῆν εὐπαρακομίστου διὰ μέγεθος ἐν σάλῳ μεγάλῳ καὶ κύματι τυφλῷ παρισταμένης τοῖς κυβερνήταις, πρὸς τε τὴν θάλασσαν ἤδη βαρείας καὶ ὑπεράντλου γενομένης, μετεμβὰς εἰς ληστρικὸν μυοπάρωνα... εἰς τὴν Ποντικὴν Ἡράκλειαν ἐξεσώθη».

Ἐνταῦθα ὁ λόγος εἶναι περὶ τοῦ Μιθριδάτου τοῦ Εὐπάτορος, ὅστις, κατὰ τὸν Α' Μιθριδατικὸν πόλεμον, διωκόμενος ὑπὸ τοῦ Λουκούλλου, ἐφευγε πρὸς τὸν Πόντον. Ἡ ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ἑκφρασις «κύμα τυφλόν», μὴ μνημονευομένη ἐν τοῖς κυριωτέροις λεξικοῖς¹, παρέχει, προδήλως, ἐρμηνευτικὰς δυσχερείας, ὡς δεικνύεται ἐκ τινων τῶν δοθεισῶν κυριωτέρων ἐρμηνειῶν. Οὕτως, ὁ Amyot ἡρμήνευσεν : «en une si impetueuse tourmente», ὁ Doehner : «fluctuumque incertitudine», ὁ ἡμέτερος Ραγκαβῆς : «τυφλὴ τρικυμία», ὁ Talbot : «au milieu de ces flots agités», ὁ Perrin : «the waves were so baffling». Ὅπως διάφορος ἐρμηνεία παρατίθεται μετὰ δισταγμοῦ ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Herwerden (ἐν λ. τυφλός) : «insuperabili?».

Εἶναι φανερόν ὅτι τὰ ἐρμηνεύματα ταῦτα κυρίως ἐστηρίχθησαν ἐπὶ τῆς δυνατῆς, ἐνταῦθα, σημασίας τῆς λ. τυφλός, ἡμελήθη δὲ μᾶλλον ἢ μετ' αὐτῆς συναπτομένη λ. κύμα. Ἡ παράλληλος, ἐν τούτοις, καὶ ἀπ' ἀρχῆς ἐξέτασις τῆς σημασίας τῶν δύο λέξεων τούτων θὰ πρέπη νὰ ὀδηγήσῃ εἰς εὐτυχέστερον ἀποτέλεσμα.

Αἱ λ. κύημα, κύμα πρέπει νὰ συναφθῶσιν ἐτυμολογικῶς πρὸς τὰ ρ. κυέω, κύω², ἐν τῇ λέξει δὲ κύμα ὑπέκειτο ἀρχικῶς ἡ σημασία ἐν γένει τοῦ οἰδαίνεσθαι³, ἐν τοιαύτῃ δὲ σημασίᾳ ἤδη παρ' Ὀμήρῳ (Ἰλιάδ. Ξ 229 κ. ἀλλαχ.) παραδίδεται τὸ ἐξ αὐτοῦ παραγόμενον ρ. κυμαίνω κ. ἄλλ. Περαιτέρω τὸ παράγωγον τοῦτο ἐχρησιμοποιήθη εἰδικώτερον, ὡς τὸ ρ. κύω, ἐπὶ τῆς οἰδαινομένης

1. Ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου, τόμ. Ζ', στ. 2616 (ἐν λ. τυφλός) μνημονεύονται δύο ἐπιγράμματα τῆς Παλατινῆς Ἀνθολογίας (Ζ', 400 καὶ IB', 156), ἔχοντα τὴν ἑκφρασιν, ἐρμηνεύεται δὲ τὸ «τυφλός» διὰ τοῦ «obscurus», ἀναλόγως δὲ καὶ ἐν τῷ Λεξικῷ Liddell and Scott (v. ἑκδ., ἐν λ. τυφλός II₂) : «dark, trackless». Ἐν τῷ Λεξικῷ Ἑρμηνευτικῷ τοῦ Γ ρ. Βερναρδάκη οὐδὲν παρατίθεται.

2. Βλ. É. Boisacq, Dictionnaire Étymologique de la Langue Grec⁴, ἐν λ. κυέω (περὶ τῆς λ. κύμα), E. Schwyzer, Griechische Grammatik, τόμ. Α', Μόναχον, 1939, σ. 709 (περὶ ἀμφοτέρων τῶν λέξεων).

3. Εἰδικώτερον περὶ τούτου βλ. Λεξικὸν Liddell and Scott (v. ἑκδ., ἐν λ. κύμα), ἔνθα ἀναγινώσκονται καὶ τὰ χαρακτηριστικὰ ταῦτα : «anything swollen (as if pregnant) : hence I. wave...»· C. Darling Buck, A Dictionary of Selected Synonyms in the Principal Indo-European Languages, Σικάγον, Ἰλλινόις, 1949, σ. 40.

δηλονότι, ὥς ἐκ τῆς κυοφορίας, κοιλίας γυναικός, χαρακτηριστικὸν δ' ἐπὶ τούτοις εἶναι τὸ παρ' Εὐσταθίῳ, Φωτίῳ καὶ ἄλλοις φερόμενον περὶ τοῦ κύματος : «τὸ *κύόμενον*», ἔτι δὲ μᾶλλον τὸ παρ' Ἑσυχίῳ : «τὸ *ἔτι ὃν ἐν τῇ κοιλίᾳ*». Ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι ἡ λ. ἐν τῇ σημασίᾳ ταύτῃ ἐτέθη καὶ ἐπὶ φυτῶν. Οὕτως ἀναγινώσκεται ἐν *Θεοφρ. Φ. Ἰστ.* Α', 6, 9 (Hort, παρὰ Loeb, τόμ. Α', 1916) αἱ δὲ τῶν *σκιλλῶν* καὶ τῶν *βολβῶν* οὐκ ἀφιᾶσιν (sc. *δίζας*)· οὐδὲ τῶν *σκορόδων* καὶ τῶν *κρομμύων*. Ὀλως δέ γε ἐν ταύταις αἱ κατὰ μέσον ἐκ τῆς κεφαλῆς ἡρτημένα φαίνονται *δίζαι* καὶ *τρέφονται*, τοῦτο δ' ὥσπερ *κῦμα* ἢ *καρπός*, ὅθεν καὶ οἱ ἐγγεστοὶ *λέγοντες* οὐ κακῶς, ἐνταῦθα δὲ καλῶς ἐρμηνεύεται παρὰ τοῦ Hort : «an embryo or fruit»¹. Σημειωτέον ὅτι ἀναλόγως φέρονται ἐπὶ φυτῶν τὰ παράγωγα *κῦμα* (αὐτόθι, *Γ'*, 4,3, Hort, παρὰ Loeb, τόμ. Β', 1916), *κῦσις* (αὐτόθι, *Γ'*, 4,8. κ. ἄλλαχ.), ἐπίσης δὲ πολλαχοῦ τὸ ρ. *κυῶ*, οἷον αὐτόθι, Α', 14, 1 *κυῆσαι* καὶ *ἀνθῆσαι* (sc. τὰ *δένδρα*)². Ἀξιοπαρατήρητον, ἐπὶ τούτοις, εἶναι ἡ ἐν μεταφορικῇ ἐκφράσει χρῆσις τοῦ μνημονευθέντος ρ. *κυμαίνω* παρὰ Πινδάρῳ (Πυθ. Δ', 158) *σὸν δ' ἄνθος ἦβας ἄρτι κυμαίνει*, ἐνθα τὸ παρὰ *Βερναρδάκη*, (ἐνθ' ἄνωτ., ἐν λ.) ἐρμηνεύμα : «τὸ ἄνθος... ἤρχισε νὰ ἀνοίγῃ (νὰ φουσκώνῃ)», ὁρθότερον δὲ καθ' ἡμᾶς : «...ἤρχισε νὰ φουσκώνῃ, διὰ τὸ ἀνοίξῃ»³. Τούτοις παραβλητέα σύνθετα, οἷον τὸ *ἀκύμων*, φερόμενον παρὰ Μοσχίῳ τῷ Τραγικῷ (8) ἐπὶ μὴ καρποφορούσης γῆς. Φαίνεται, ἐξ ἄλλου, ὅτι δὲν στερεῖται σημασίας τὸ γεγονός ὅτι τὸ *οἶδμα*, οὔτινος ἐν τῶν παρ' Ἑσυχίῳ ἐρμηνευμάτων εἶναι : «*κῦμα*», παραδίδεται συχνάκις ἥδη ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου ἐν τῇ ἐκφράσει «*οἶδμα θαλάσσης*», τοῦτ' αὐτὸ δὲ συμβαίνει καὶ περὶ τῆς λ. *κῦμα*. Ἡ λέξις δὲ *οἶδμα* πρέπει ἐτυμολογικῶς νὰ συναφθῇ πρὸς τὰ ρ. *οἰδάνω*, *οἰδάω* καὶ *οἰδέω*, κείμενα ἐπὶ τῆς γνωστῆς σημασίας. Εἶναι δὲ ἀξιόλογον ὅτι τὸ ρ. *οἰδέω*, κεῖται καὶ ἐπὶ φυτῶν καὶ ἄλλαχού καὶ παρὰ *Πλουτάρχῳ* (*Ἡθ.* 734E, Hubert, παρὰ Teubner) ἀλλὰ καὶ τὰ *σιτία* τὰ *πρόσφατα* καὶ *τὴν ὀπώραν ἅσασαν ὀρῶμεν ἐντεταμένην* καὶ *οἰδοῦσαν*⁴. Πρὸς τούτοις, πρέπει νὰ παρατηρηθῇ ὅτι καὶ

1. Ἀνάλογα ὑποστηρίζονται περὶ τῆς λ. *κῦμα* παρὰ τοῦ Μ. Στεφανίδου, Ἑρμηνεία καὶ κριτικὴ φυσιογνωστικῶν κειμένων, Ἀθηνᾶ, τόμ. Μ', 1928, σ. 192, ἐπιφέρεται δέ : «τὸ νῦν φούσκωμα, ἢ φουσκοδενδρία».

2. Περὶ τῶν ἐν τῇ ἀρχαιότητι περὶ βλαστήσεως δοξασιῶν βλ. τὸ χρῆσιμον βιβλίον : M. R. Cohen, I. E. Drabkin, A Source Book in Greek Science, Νέα Ὑόρκη κλπ., 1948, σ. 450 κ.ἑξ., ἐνθα καὶ σχετικὰ ἀποσπάσματα ἀρχαίων κειμένων, ἀπὸ τῶν μόνον ἐν μεταφράσει· ἐπίσης βλ. G. Sarton, A History of Science, Λονδίνον, 1953, σ. 554 κ.ἑξ.

3. Πβ. τὸ νεώτερον ἐν Πόντῳ *κυματίζω*, ὅπερ σημαίνει ποιοῦμαι ἄφθονον καρπὸν ἢ βλάστησιν ὕλωναν, κατὰ τὸ ἀρχεῖον τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ, βλ. Μ. Στεφανίδην, ἐνθ' ἄνωτ.

4. Οἱ τύποι *οἰδάω* καὶ *οἰδέω* φέρονται ἀμφοτέροι παρὰ Πλουτάρχῳ, ὁ πρῶτος σπανιώτερον. Περὶ τῶν δύο τύπων παρὰ τῷ συγγραφεὶ τούτῳ βλ. Γρ. Βερναρδά-

ἱκαναὶ ἄλλαι λέξεις, ἐτυμολογικῶς ὁμοίως συναπτόμεναι καὶ ἀντίστοιχα, ὡς εἰκός, σημαίνουσai, μαρτυροῦνται καὶ ἐπὶ φυτῶν, καὶ δὴ καὶ παρὰ μεταγενεστέρων, ὡς ὁ Πλούταρχος, συγγραφέων, οἷον *ἀνοιδέω* (Νικ. Θηρ. 855), *ἀνοιδίσκω* (Θεοφρ. Φ. Αἰτ. Δ', 13,7), *ἀνοιδῶ* (αὐτόθι, Ε', 13,6 *ἀνοιδούντες πρὸς τὴν βλάστησιν*), *ἐξοιδῶ* (Γεωπον. Γ', 5,6, Beckh, παρὰ Teubner *πᾶν φυτὸν πρὶν ἐξοιδῆσαι πρὸς βλάστην*), *ἐποιδῶ* (Θεοφρ. Φ. Ἰστ. Γ', 5,5), κ.ἄλλ.

Ὅμοιως καὶ ἐπὶ φυτῶν παραδίδεται, καὶ δὴ καὶ παρὰ μεταγενεστέροις συγγραφεῦσιν ἡ λ. *ῥζος*, ἐν ἣ, ὡς φαίνεται, ὑπόκειται ἡ σημασία τοῦ οἰδαίνεσθαι, καίτοι δὲν δυνάμεθα περὶ αὐτῆς νὰ δεῖξωμεν τὴν αὐτὴν, ἣν ὑποπεύομεν βεβαίως, ἐτυμολογικὴν συνάφειαν¹. Χαρακτηριστικὸν περὶ τῆς ἐννοίας τῆς λέξεως εἶναι τὸ ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου (τόμ. Ε', στ. 1750, ἐν λ.) ἀναγινωσκόμενον : «*nodus* (Gl.) *arboris*». Τοιοῦτο δέ τι, εἰ καὶ οὐχὶ ὅλως σαφῶς, προκύπτει ἐκ τοῦ Ἀριστοτέλους (Περὶ Νεότ. κ. Γήρ. 3, 468b 24 κ.ἑξ.) *ἐντεῦθεν* (sc. τοῦ μέσου τοῦ σπέρματος) γὰρ ὁ τε καυλὸς ἐκφύεται καὶ ἡ ῥίζα τῶν φρυγμένων, ἡ δ' ἀρχὴ τὸ μέσον αὐτῶν ἐστίν. Ἐν τε ταῖς ἐμφυτείαις καὶ ταῖς ἀποφυτείαις μάλιστα τοῦτο συμβαίνει περὶ τοὺς ῥζους· ἔστι γὰρ ἀρχὴ τις ὁ ῥζος τοῦ κλάδου, ἅμα δὲ καὶ μέσον. Σαφέστερον δὲ τοῦτο δηλοῦται ἐξ ὧσων διδασκόμεθα ἐκ τοῦ Θεοφράστου (Φ. Ἰστ. Α', 8, 4) ὅλως δὲ καὶ τοῦ στελέχους καὶ τοῦ κλάδου καθ' ὃ ἂν ἐπικόπη ἢ ἐπιτέμῃ τις, ῥζος γίνεται καθαπεραίνει διαιρῶν τὸ ἐν καὶ ποιῶν ἐτέραν ἀρχήν, καὶ περαιτέρω (αὐτόθι, 5) ὡς γὰρ ῥζος ἐν τοῖς ἄλλοις οὕτω καὶ ὀφθαλμὸς ἐν ἀμπέλῳ καὶ ἐν καλάμῳ γόνυ. Κατὰ ταῦτα, ὁ ῥζος παρ' ἀρχαίοις, τοῦλάχιστον ἀρχικῶς²,

κ ἢ ν ἐν τῇ παρ' αὐτοῦ παρασκευασθεῖσῃ ἐκδόσει τῶν Ἑθικῶν (τόμ. Α', σ. LXXXIII, praef., ἐνθα περὶ τοῦ ἀνωτέρω χωρίου ἀναγινώσκεται ὁ τ. οἰδῶσαν).

1. Παρὰ Boissacq, ἐνθ' ἄνωτ., ἐν λ. *ῥζος* παρατίθεται ὁ αἰολ. τύπος ῥσδος, ἐτυμολογεῖται δ' ἡ λέξις ἐκ τῆς *o-zdo-s, χωρὶς, ἐν τοῦτοις, νὰ νοηταὶ ἡ ἐτυμολογία αὕτη ὡς ἡ μόνη ὁπωσδήποτε δυνατὴ, παρὰ δὲ Buck-Petersen, (A Reverse Index of Greek Nouns and Adjectives, Σικάγον, Ἰλλινόις, 1944, σ. 744) ὑποστηρίζεται ὅτι τὸ ζ τῆς λέξεως ταύτης εἶναι «an original sd (i. e. zd)». Μᾶλλον συγκεκριμένα εἶναι τὰ ἀναγραφόμενα παρὰ Ἰω. Δρ. Σταματάκω, Ἰστορικὴ Γραμματικὴ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, Ἀθήναι, 1949, σ. 482 (ὑπόμν. 25) : «ἐν τῇ Ἰων-αττικῇ τὸ ιαπ. zd ἐμφανίζεται ὡς ζ : ιαπ. *ozdos : ἑλλ. ῥζος». Φαίνεται βέβαιον ὅτι τοιαύτη ἀρχὴ ὑπόκειται ἐν τῇ λ. *ῥζος*, τῇ σημαίνουσῃ θεράπων, ἀκόλουθος, ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα διαφέρει περὶ τῆς λέξεως ἐν τῇ ἡμετέρᾳ σημασίᾳ ἐπὶ φυτῶν, ἥτις καὶ ἐν συνθέσει ὁμοίως ἀπαντᾷ, οἷον *ἀνοῖζος* παρὰ Θεοφράστου (Φ. Ἰστ. Α', 8, 1), *ῥσζος* (αὐτόθι. Α', 5, 4) κ.ἄλ.

2. Ὡς φαίνεται, ἡ λέξις ἐσήμανε περαιτέρω τὸ ἐκ τοῦ κόμβου ἐκφύομενον, οὐχὶ δὲ πάντοτε τὸν κλάδον· βλ. τὰ παρὰ τοῦ Θεοφράστου διδασκόμενα (αὐτόθι, Α', 1, 9) *ἀκρεμόνας* δὲ τοὺς ἀπὸ τοῦτου (sc. τοῦ στελέχους) *σχίζομένους*, οὓς *ἐνιοὶ καλοῦσιν ῥζους*. *κλάδον* δέ..., βλ. ὁμοίως Γεωπον. Γ', 77, 2 (Beckh, παρὰ Teubner) *καθαρίεον* δὲ τὸ ἐνοφθαλμιζόμενον *δένδρον* ἀπὸ τῶν ῥζων, *τουτέστι τῶν παραφυάδων καὶ τῆς κόμης*.

εἶναι ὅ,τι παρ' ἡμῖν ὁ κόμβος ἐπὶ φυτῶν. Ἄλλ' οὗτος, ὡς γνωστὸν, εἶναι οἷδημά τι, ἀναπτυσσόμενον ἐπὶ τοῦ φυτοῦ, ὅθεν ἐκφύεται βλάστημά τι, ὀφθαλμὸς κττ.

Ἐκρίθη ἀναγκαῖον νὰ λεχθῶσι τὰ ἀνωτέρω, καθόσον ἡ πρὸς τὸ κῆμα συναπτομένη ἐν τῷ ἡμετέρῳ χωρίῳ λ. *τυφλὸς* εὗρηται ἐν συναφείᾳ πρὸς τὴν λ. *ῥζος*. Οὕτως, παρὰ *Θεοφράστῳ* (αὐτόθι, 8, 4) *εἰσι δὲ τῶν ῥζων οἱ μὲν τυφλοί, οἱ δὲ γόνιμοι. λέγω δὲ τυφλοὺς ἀφ' ὧν μηδεὶς βλαστός. οὗτοι δὲ καὶ φύσει καὶ πηρώσει γίνονται*. Τί δὲ σημαίνεται, ἐνταῦθα, διὰ τοῦ *ῥζοι τυφλοί* εἶναι, κατόπιν τῶν ἀνωτέρω, εὐνόητον. Ἡ ἐρμηνεία, ἐν τούτοις, τῆς ἐκφράσεως ταύτης συνήντησεν ἀνυπερβλήτους δυσχερείας ἐν τῷ Λεξικῷ Liddell and Scott (ν. ἔκδ.), δοθέντος ὅτι ἐν αὐτῷ ἐν λ. *τυφλὸς* II 2 ἀναγινώσκεται : «*branches without buds or eyes*, Thphr. HP 1. 8. 4», ἐν δὲ λ. *ῥζος* : «*unproductive eyes, mere knots* Thphr. HP 1. 8. 4». Τῶν δύο τούτων ἀντιφατικῶν περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος, καὶ δὴ καὶ ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ, ἐρμηνευμάτων, οὐδέτερον εἶναι ὀρθόν, ἀλλ' εὐλογώτερον φαίνεται τὸ δεύτερον. Παρατηρητέον ὅτι ἡ ἐκφρασις «*τυφλοὶ ῥζοι*» παραδίδεται ἐπὶ ἀναλόγου, προδήλως, σημασίας καὶ ἐν χωρίῳ ἔξ ἄλλης συγγραφῆς τοῦ *Θεοφράστου* (Φ. Αἰτ. Γ', 5, 1), ὅπερ δὲν εὗρομεν καταλεγόμενον ἐν τοῖς λεξικοῖς, ἐνταῦθα δέ, τοῦ λόγου ὄντος περὶ τῶν ἐπιλεκτῶν «*φυτετηρίων*», ἐπιφέρεται : «*τὸ γὰρ λεῖον ὥσπερ ὑγιᾶς καὶ ἀπήρωτον τὸ δὲ τραχὺ καὶ ὠχρῶμενον ἄλλωστε τυφλοῖς ῥζοῖς ὥσπερ πεπηρωμένον, ἐάν τε ζῶσι τὸ ἐκβεβλαστηκὸς ἐκ τούτων ἀσθενέστερον...*». Ὅπως δὲ, δύναται νὰ λεχθῇ μετὰ βεβαιότητος ὅτι *ῥζος τυφλὸς* εἶναι οἷδημά τι τοῦ φυτοῦ, ὅπερ δὲν ἔχει εἰσέτι ἀνοίξει (σκάσει) ἢ καὶ δὲν πρόκειται νὰ ἀνοίξῃ (νὰ σκάσῃ) ¹.

Οὐχὶ καθαυτὸ ἀντίστοιχος, ἀλλ' οὐχὶ καὶ κατὰ βάσιν ὅλως διάφορος παραδίδεται μεταφορικῇ χρῆσις ρημάτων, ἐκ τοῦ *τυφλὸς* παραγομένων, αἵτινα συνάπτονται μετὰ τῆς λ. *ὀφθαλμός*, σημαίνουσης τὸ γνωστὸν τοῦ φυτοῦ οἷδημα, καὶ δὴ καὶ τῆς ἀμπέλου, οἶον τοῦ ρ. *τυφλῶ* (Γεωπον. Ε', 9, 7), τοῦ ρ. *ἐκτυφλῶ* (αὐτόθι, Ε', 22, 1).

Ἰδωμεν νῦν τί πρόπει νὰ νοῆται διὰ τῆς ἐκφράσεως «*κῆμα τυφλὸν*» τοῦ ἡμετέρου χωρίου. Ἐν πρώτοις, οὐδόλως ξενίζει ἡ μεταφορικῇ χρῆσις αὕτη παρὰ Πλουτάρχῳ, δοθέντος ὅτι ἐκ τῶν πολλῶν τοιούτων παρ' ἀρχαίοις χρήσεων τῆς λ. *τυφλός*, ἱκαναὶ παραδίδονται καὶ παρὰ τῷ συγγραφεῖ τούτῳ, οἶον μετὰ τῶν λ. *ἔχρος* (Ἡθ. 966D), *λίμνη* (Σύλλ., 20), *τέλμα* (Ρωμύλ. 18) κ.ἀλλ. ².

1. Εἶναι ἀξιοσημείωτον ὅτι ἐν τῇ λαλουμένῃ, ἐν Χίῳ ἢ λ. *βουβὸς* λέγεται περὶ οὗ «*δὲν ἦνοιξαν ἀκόμη οἱ κάλυκες*», οἶον *τὰ τριαντάφυλλα εἶναι ἀκόμη βουβὰ* (βλ. Ἱστορικὸν Λεξικὸν τῆς Νέας Ἑλληνικῆς, τόμ. Δ', τευχ. Α', 1953, ἐν λ. *βουβὸς* A6).

2. Περὶ τούτων βλ. τὸν Θησαυρὸν τοῦ Στεφάνου ἐν λ. *τυφλός*, ὡς ἀνωτ., ὁμοίως δὲ τὸ Λεξικὸν Liddell and Scott (ν. ἔκδ.) ἐν λ. *τυφλός* II, 2.

Ἐφόσον τὰ ἀνωτέρω ἔχουσι καλῶς, *κῦμα* εἶναι οἶδημα τῆς ἐπιφανείας ὕδατος, *κῦμα τυφλὸν* δὲ εἶναι τοιοῦτον οἶδημα, ὅπερ δὲν ρήγνυται (δὲν σκάει), εἶναι τὸ ἐν τῇ λαλουμένῃ *βουβῷ κῦμα*.

Ἡ ἀποψὶς αὕτη ἐπιρρωννύεται μεγάλως ἐκ τῶν ἀρχαιοθέν παραδιδόμενων περὶ τῆς λ. *κολόκυμα*. Ἡ λέξις αὕτη ἀναγινώσκεται ἐν Ἀριστφ. Ἰπλ. 692 (Hall, Geldart), ἐπιφέρει δὲ νεώτερος σχολιαστής : «*κόλον κῦμα*». Σαφέστερον, εἰ καὶ διφορούμενόν πως, εἶναι τὸ ἐρμήνευμα παρ' Ἡσυχίφ (Schmidt) : «*τὸ τυφλὸν κῦμα. οἱ δὲ τὸν σκώληκα καλούμενον, τὸ μακρὸν κῦμα*», ἔνθα τὸ μακρὸν κατὰ διόρθωσιν ἀντὶ *μικρόν*. Ὅμοιως παρ' *Εὐσταθίφ* (ἐνθ' ἀνωτ. 942, 44 κ.ἑξ.) : «*μέγα κῦμα... καθ' ἑτέρους τὸ κωφὸν κῦμα*». Ἰδιαζόντως δὲ διὰ τὴν ἡμετέραν ἀποψιν ἀξιόλογον εἶναι τὸ ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὸ ἀνωτέρω ἐκ τοῦ Ἀριστοφάνους χωρίφ ἐρμήνευμα παρὰ *Σουτῆα* (Adler) : «*τὸ κωφὸν κῦμα καὶ μὴ ἐπικαχλάζον*»¹, ὥς δ' ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου (τόμ. Δ', στ. 1758, ἐν λ. *κολόκυμα*) κατ' *Εὐστάθιον* λέγεται, οἱ παλαιοὶ ἐρμηνεύουσιν : «*τὸ ἄσπορον καὶ διὰ τοῦτο μὴδὲ ἐξακουομένην ἔχον τὴν ἡχὴν*». Εἶναι προδήλον ὅτι οὕτω νοεῖται τὸ μὴ ρηγνύμενον καὶ μὴ ἡχηρόν, ὅπερ εἶναι «*μέγα*», «*μακρόν*», τὸ ἐν τῇ λαλουμένῃ *βουβῷ κῦμα*². Τί δὲ περαιτέρω ἐν τοῖς πράγμασι σημαίνεται διὰ τῆς λ. *κολόκυμα* δὲν προκύπτει ἀσφαλῶς ἐκ τοῦ Θησαυροῦ τοῦ Στεφάνου, φαίνεται δὲ εἰς ἡμᾶς οὐχὶ καθόλου ἀκριβὲς τὸ ἐν τῷ Λεξικῷ Liddell and Scott (ν. ἔκδ., ἐν λ.) ἐρμήνευμα : «*large heavy wave before it breaks, swell that is the forerunner of a storm*».

Ὅτι δὲ τοῦτο δὲν εἶναι καρπὸς ἀπηκριβωμένης κατὰ πάντα τῶν πραγμάτων μελέτης προκύπτει ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἐν τῷ λεξικῷ τούτῳ παρατίθεται ἐνταῦθα τὸ παρ' Ἡσυχίφ «*τυφλὸν κῦμα*», νοουμένου ἐμμέσως ὅτι τοῦτο ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ἐν αὐτῷ γενικὸν ἐρμήνευμα τοῦτο, ἄλλως δ' ἐρμηνεύεται ἢ ἔκφρασις αὕτη ἐν αὐτῷ ἐν λ. *τυφλὸς* II 2, ὥς ἐλέχθη ἐν τοῖς ἔμπροσθεν (σ. 348, σημ. 1). Καθ' ἡμᾶς τὸ μέγα κῦμα τοῦτο δὲν ἐκρήγνυται.

1. Τὸ παρ' *Εὐσταθίφ* (ἐνθ' ἀνωτ., 1539, 56) ἀναγινωσκόμενον ἐρμήνευμα τῆς λ. *κολόκυμα* : «*κωφὸν κῦμα καὶ ἐπικαχλάζον*» προφανῶς δὲν ἔχει ὑγιῶς καὶ πρέπει νὰ ἀποκατασταθῇ, προστιθεμένης τῆς ἀρνήσεως *μὴ* πρὸ τοῦ *ἐπικαχλάζον*.

2. Πβ. τὰ ἐν τῇ λαλουμένῃ *ξύλα βουβά*, ἅτινα, κατὰ τὸν Μ. Στεφανίδην, ἐνθ' ἀνωτ., σ. 190 κ.ἑξ., ταυτίζονται πρὸς τὰ παρ' Ἡσυχίφ (Latte, ἐν λ. ἀλάλητα) «*ἀλάλητα ξύλα*», εἶναι δὲ ταῦτα τὰ χονδρὰ εἰς τετραέδρους δοκίδας κεκομμένα ξύλα, τὰ ναυπηγικά, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ εἰς «*πλάκας*» ἐσχισμένα, ἅτινα ἀπορριπτόμενα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἀντηχοῦσιν. Τούτοις δὲ ἴσως παραβλητέον τὸ πολλαχοῦ λεγόμενον *βουβὸ* (τό), ὅπερ ὁμως, κατὰ τὸ Ἱστορικὸν Λεξικὸν τῆς Νέας Ἑλληνικῆς, τόμ. Δ', τευχ. Α', Ἀθῆναι, 1953, ἐν λ.), εἶναι ἀγνώστου ἐτύμου, σημαίνεται δὲ δι' αὐτοῦ «*μακρὰ καὶ παχεῖα ἀκατέργαστος δοκός, χρήσιμος ἰδίᾳ πρὸς ναυπηγίαν*». Ὅμοιως πβ. τὸ ἐν τῇ λαλουμένῃ *βουβῷ νερό*, τό, κατὰ τὸ αὐτὸ Λεξικὸν (ἐν λ. *βουβὸς* Α 3), ἄλλως λεγόμενον *ἀμύλητο νερό*, περὶ οὗ νοεῖται ἀπόλυτος σιγή.

Ἐξ ἄλλου τοῦτο αἴρεται οὐχὶ μόνον πρὸ θυέλλης ἀλλὰ καὶ μετ' αὐτήν¹. Χαρακτηριστικὰ δ' ἐπὶ τούτου εἶναι τὰ διδασκόμενα παρὰ τοῦ *Εὐσταθίου* (ἐνθ' ἄνωτ., 1539, 56 κ. ἐξ.): «δ (sc. κολόκυμα) διχῶς γίνεται. ὀπηνίκα τε ἀνέμων λήξαντος, αὐτὸ ἔτι αἴρεται. καὶ ὅτε δὲ ἀνέμων πνευσόντων ὄσεται κέλευθα».

Διαφωτιστικὰ περὶ τούτων εἶναι τὰ λεγόμενα παρὰ τοῦ Πλουτάρχου ἐν τῷ ἡμετέρῳ χωρίῳ, ὅπου ἡ ἔκφρασις «κῦμα τυφλόν». Τὸ κῦμα τοῦτο ἐνταῦθα δὲν εἶναι πρόδρομος θυέλλης, ἀλλὰ μᾶλλον ἀκολουθεῖ ταύτῃ, καθόσον ὀλίγον ἀνωτέρω λέγεται περὶ τοῦ Μιθριδάτου ὅτι «καταλαμβάνει (sc. αὐτὸν) χειμῶν πολὺς, ὅφ' οὗ τὰ μὲν ἀφηρηπάγῃ τὰ δ' ἐβυθίσθῃ τῶν σκαφῶν». Εἶναι, ἐξ ἄλλου, ἀξιοσημείωτον ὅτι ἐν τῷ ἡμετέρῳ χωρίῳ τὸ «κῦμα τυφλῶ» φέρεται παραλλήλως πρὸς τὸ «σάλω μεγάλῳ». Ἐνδεικτικὸν δὲ περὶ τῆς σημασίας τῆς λ. *σάλος*, ἐνταῦθα, εἶναι τὰ ἐν τῷ αὐτῷ Βίῳ καὶ ἀλλαχοῦ παρὰ τοῦ Πλουτάρχου λεγόμενα, ἥτοι (αὐτόθι, 10) *σάλον εἶχεν ἡ θάλασσα κατιόντος ἀκρίτου πνεύματος*, (Τίτ. 10 Ziegler) *δύναται δὲ καὶ περιδίνῃσι εἶναι τοῦ ἀέρος, ἐλιγμὸν οἷον ἐν πελάγει καὶ παλιρρύμῃν τοῦ σάλου διὰ μέγεθος λαμβάνοντος*. Σαφέστερον τὸ πρᾶγμα δηλοῦται ἀλλαχοῦ παρ' ἀρχαίοις. Οὕτως περὶ τοῦ Πολυδώρου ἀναγινώσκεται παρ' *Εὐριπίδῃ* (Ἑκ. 28 κ. ἐξ.) *κέμαι δ' ἐπ' ἀκταῖς, ἄλλοτ' ἐν πόντῳ σάλῳ | πολλοῖς διαύλοις κυμάτων φοροῦμενος*, ἐνθα ὁ σχολιαστὴς παρατηρεῖ ὅτι διὰ τοῦ «πολλοῖς διαύλοις κυμάτων» ἐρμηνεύεται τὸ «πόντου σάλῳ», ἐπάγεται δὲ «οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἐστὶν ἢ τῆς θαλάσσης ταραχή, ἀλλ' ἢ συνεχεῖς κυμάτων στροφαί». Προσθετέον ὅτι τὸ «κῦμα τυφλόν» ἐνταῦθα κεῖται ἐν περιληπτικῇ ἐννοίᾳ. Οὕτω δὲ νῦν νοεῖται καλῶς, διατὶ ἡ ὁλκάς, ἐφ' ἧς ἐπέβη ὁ Μιθριδάτης, δὲν ἦτο πρὸς τὴν γῆν εὐπαρακόμιστος.

Κατὰ πάντα ταῦτα, διὰ τοῦ «κῦμα τυφλῶ» ἐν τῷ ἡμετέρῳ χωρίῳ νοοῦνται παλινδρομα, μεγάλα καὶ μὴ ρηγνύμενα κύματα.

Ἡ σημασία αὕτη φαίνεται, ἐπὶ τούτοις, πρόσφορος πρὸς τὸ ἕτερον, τοῦλάχιστον, τῶν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν μνημονευθέντων ἐπιγραμμάτων, ἐν οἷς παραδίδεται ἡ ἡμετέρα ἔκφρασις, τοῦτο δέ, ἀδήλου ποιητοῦ, ἔχει ὡς ἀκολούθως (Παλατ. Ἀνθολ. IB', 156, Paton, παρὰ Loeb):

*Εἰαρινῷ χειμῶνι πανέκελος, ὦ Διόδωρε,
οὐμὸς ἔρως, ἀσαφεῖ κρινόμενος πελάγει·
καὶ ποτὲ μὲν φαίνεις πολὺν ὑετόν, ἄλλοτε δ' αὖτε
εὐδίας, ἀβρὰ γελῶν δ' ὄμμασιν ἐκκέχρυσαι.
τυφλὰ δ', ὅπως ναυηγὸς ἐν οἴδματι, κύματα μετρῶν*

1. Περὶ τούτου βλ. σημ. Rogers ἐν τῇ παρ' αὐτοῦ παρασκευασθείσῃ ἐκδόσει τῶν Ἰππέων τοῦ Ἀριστοφάνους, ad loc.

δινεῦμαι, μεγάλῳ χείματι πλαζόμενος.
 ἀλλὰ μοι ἢ φιλῆς ἐκθεσ σκοπὸν ἢ πάλι μίσους,
 ὥς εἰδῶ ποτέρῳ κύματι νηχόμεθα.

Πρόδηλος εἶναι ἡ δι' ὅλου τοῦ ἐπιγράματος χωροῦσα ἀντίθεσις, πρὸς ἣν προσκρούει ἡ παρεχομένη συνήθης ἐρμηνεία : «σκοτεινὰ κύματα». Περαιτέρω δὲ πρέπει νὰ παρατηρηθῇ ὅτι διὰ τῆς τοιαύτης ἐρμηνείας παριστᾶται μᾶλλον ὥς ἄτοπον τὸ ἐν τῷ τελευταίῳ στίχῳ : «ποτέρῳ κύματι». Εἰδικώτερον πρέπει νὰ τύχη προσοχῆς τὸ «δινεῦμαι». Αἱ δυσχερεῖαι αὗται πᾶσαι ἀμβλύνονται τὰ μέγιστα, ἂν μὴ παύσωσιν ὅλως ὑφιστάμεναι, ἐὰν ἐρμηνεύσωμεν : «παλίνδρομα μεγάλα καὶ μὴ ρηγνύμενα κύματα». Τὸ «παλίνδρομα» δὲ προσφέρεται ἐξαιρέτως πρὸς τὸ «ποτέρῳ κύματι», ὅπερ ἐν τοῖς πράγμασιν ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν «φιλῆς σκοπὸν ἢ πάλι μίσους».

Τὸ πρῶτον ἐπίγραμμα (αὐτόθι, Ζ', 400) εἶναι τοῦ Σεραπίωνος τοῦ Ἀλεξανδρέως, ἐν αὐτῷ δὲ ἀναγινώσκεται ἡ φράσις :

«ἦ δά τις ἦσθα
 ἔμφορος, ἢ τυφλοῦ κύματος ἰχθυόλος»,

ἐκ τοῦ «ἰχθυόλος» δὲ τούτου εἶναι εὐλογον νὰ δεχθῶμεν μετὰ τοῦ W. R. Paton ὅτι διὰ τοῦ «τυφλοῦ κύματος» νοεῖται, κατὰ μεταφοράν, προδήλως, ἡ ἀβεβαία θάλασσα ἐνταῦθα ¹.

Κεφ. 21 Ἄπιος δὲ Κλώδιος, ὁ πεμφθεὶς πρὸς Τιγράνην... πρῶτον μὲν ὑπὸ τῶν βασιλικῶν ὁδηγῶν κύκλον τινὰ καὶ περιβολὴν ἔχουσαν οὐκ ἀναγκαίαν καὶ πολυήμερον ὁδὸν διὰ τῆς ἄνω χώρας ἀγόμενος...

Ὁ ἐν τῷ χωρίῳ περὶ τῆς ὁδοῦ προσδιορισμὸς «κύκλον τινὰ καὶ περιβολὴν ἔχουσαν» παρέχει ἐρμηνευτικὰς δυσχερεῖας. Οὕτως, ὁ Doehner φαίνεται συνάπτων τὸ περιβολὴν ἰδιαίτερος πρὸς τὸ ἀγόμενος, διὸ καὶ ἐρμηνεύει : «per ambages... circumductus», ὁ Talbot δέχεται ἰδιαίτεραν, τὴν συνήθη δ' εἰς ἑκάτερον τῶν περὶ τῆς ὁδοῦ οὐσιαστικῶν σημασίαν : «un détour et un circuit», ἀναλόγως δὲ ὁ ἡμέτερος Ραγκαβῆς : «ἔχουσαν (sc. ὁδὸν) κύκλους καὶ περιδρόμους». Ἀντιθέτως, ὁ Perrin, εὐρίσκων, ὥς φαίνεται, ταυτόσημα τὰ ἀνωτέρω οὐσιαστικά, ἀποδίδει ἀμφοτέρω ταῦτα διὰ τοῦ «circuitous» (sc. route).

Παράθεσις συνωνύμων οὐσιαστικῶν εἶναι, βεβαίως, οὐχὶ συχνὴ παρ'

1. Βλ. τὴν παρ' αὐτοῦ παρασκευασθεῖσαν ἔκδοσιν παρὰ Loeb τῆς Παλατίνης Ἀνθολογίας, τόμ. Β', 1925, ad loc. Οἱ μεταφράσαντες παρὰ Budé (τόμ. Ε' τῆς ἐκδόσεως, 1941, ad loc.) ἠρμηνεύσαν, οὐχὶ εὐστόχως, καθ' ἡμᾶς : «les flots aveugles».

ἀρχαίοις, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀδύνατος ¹. Οὕτως, ἐν ἐπιγραφῇ τοῦ Ε' αἰ. π.Χ. ἀναγινώσκειται (IG² I 39, 22 κ.ἐξ.) οὔτε τέχνει οὔτε μηχανῇ οὐδὲ μιᾷ. Παρὰ δὲ τῷ Πλουτάρχῳ, ὅστις χαρακτηρίζεται διὰ «πλησμονὴν συνωνύμων ἐκφράσεων» ², δὲν ἐλλείπουσι χρήσεις παρόλληλοι οὐσιαστικῶν, περὶ τῶν ὁποίων εἶναι δυνατόν νὰ λεχθῇ ὅτι, ἂν ταῦτα δὲν συμπίπτωσιν ὡς πρὸς τὴν σημασίαν ἀπολύτως, τὸ ἐν κεῖται πρὸς, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, περαιτέρω προσδιορισμὸν τῆς σημασίας τοῦ ἄλλου, ἀλλ' οὐχὶ καθαυτὸ κατὰ τὸ σχῆμα ἐν διὰ δυοῖν, οἷον Θησ. 32 πάλαι βαρυνομένους (sc. τοὺς δυνατοὺς) τὸν Θησέα καὶ νομίζοντας ἀρχὴν καὶ βασιλείαν ἀφηρημένον ἐκάστου τῶν κατὰ δῆμον εὐπατριδῶν, ἐνθα τὰ «ἀρχὴν καὶ βασιλείαν» ὁρῶς, ὡς νομίζομεν, ἀποδίδονται ὑπὸ τοῦ Perrin διὰ τοῦ «royal office», ὁμοίως δ' αὐτόθι 33 διὰ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ κηδεμονίαν τοῦ μηδένα κακῶς παθεῖν, ἐνθα τὰ δύο οὐσιαστικά ἀποδίδονται εὐστόχως ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ διὰ τοῦ «diligent care».

³ Ἀνάλογός τις χρήσις εὐρίσκεται, καθ' ἡμᾶς, καὶ ἐνταῦθα. Τὸ οὖς περιβολὴ δύναται νὰ κεῖται ἐπὶ τοῦ περιβάλλοντός τι, ἀλλὰ διὰ τούτου δὲν δηλοῦται ἀναγκάως καὶ τὸ σχῆμα τὸ κυκλικόν, ὡς θὰ προσεδοκᾶτο. Ὅτι τοῦτο οὕτως ἔχει, σαφῶς δεικνύει χωρίον τοῦ Θουκυδίδου, ἐνθα γίνεται λόγος περὶ «ὀξείας καὶ γωνιώδους περιβολῆς», ἥτοι (H', 104) τοῦ χωρίου τοῦ περὶ τὸ Κυνὸς σῆμα ὀξεῖαν καὶ γωνιώδη τὴν περιβολὴν ἔχοντος. Ὅθεν, πρὸς προσδιορισμὸν τοῦ σχήματος τῆς περιβολῆς ἐτέθη τὸ ἕτερον οὖς. κύκλος. Προδήλως, δὲν εἶναι εὐλογον νὰ νοηθῇ ὅτι τὸ σχῆμα τῆς «περιβολῆς» ἦτο ὅλως κυκλικόν, καθόσον θὰ ἔπρεπεν ὁ σπεύδων πρὸς τὸν Τιγράνην Κλώδιος, διανύων τὴν ὁδὸν ταύτην, νὰ εὐρεθῇ πάλιν ἐν τῇ ἀφετηρίᾳ, χωρὶς ποτε νὰ φθάσῃ μέχρι τοῦ βασιλέως τούτου τῆς Ἀρμενίας, ὅστις, ὡς σαφῶς ἐντεῦθεν προκύπτει, δὲν εὐρίσκετο ἐν ἐνδιαμέσῳ τινὶ σημείῳ τῆς ὁδοῦ ταύτης. Ἐπομένως, τὸ περὶ τοῦ κύκλου ἀναγινωσκόμενον *τινὰ* πρέπει νὰ κεῖται ἐπὶ τῆς γνωστῆς, οὐχὶ δὲ σπανίας παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ, περιοριστικῆς ἐν συναφείᾳ μετ' ἐπιθέτων σημασίας ⁴. Ὅτι δὲ τὸ «*τινὰ*» συνάπτεται ἐνταῦθα μετ' οὐσιαστικοῦ δὲν ἀποτελεῖ κώλυμα, δοθέντος ὅτι τὸ οὐσιαστικὸν τοῦτο, ὡς κεῖται ἐν τῷ χωρίῳ, ἰσοδυναμεῖ πρὸς ἐπίθετον.

Κατὰ πάντα ταῦτα, ἐκ τῶν περὶ τῆς ὁδοῦ ἐν τῷ ἡμετέρῳ χωρίῳ οὐσια-

1. Περὶ παραθέσεως συνωνύμων οὐσιαστικῶν, ὡς καὶ ἄλλων μερῶν τοῦ λόγου, ὡς ἐπιρρημάτων, ρημάτων καὶ μάλιστα ἐπιθέτων βλ. ἰδίᾳ E. Schwyzer, Griechische Grammatik, τόμ. Β', Μόναχον, 1950, σ. 704.

2. Βλ. Ἴω. Δρ. Σταματάκου, Πλούταρχος ὁ Χαιρωνεὺς, Ἀθήναι, 1937, σ. 81.

3. Βλ. Πλουτ. Θησ. 34 ἴδιον δέ τινα καὶ παρηλλαγμένον ὅλως λόγον, τοῦ αὐτοῦ, Κῆτ. Νεώτ. 20 καθ' ὁδὸν πολλοῖς τισιν ὑποζυγίοις καὶ σκεύεσι καὶ ἀκολούθοις ἀπαντήσας, κ. ἄλλα πολλά.

στικῶν τὸ μὲν πρῶτον δηλοῖ τὸ σχῆμα, τὸ δὲ δεύτερον τὴν θέσιν αὐτῆς, πρέπει δὲ νὰ νοηθῇ ὅτι ἡ ὁδὸς αὕτη, περιβάλλουσά τινα τόπον, ἦτο κυκλοτερὴς πῶς.

Κεφ. 36. *Τὰ γὰρ ἐν Ἀρμενίᾳ τρόπαια Πάρθων πλησίον ἐσιῶτα καὶ Τιγρανόκερτα καὶ Νίσιβις καὶ πλοῦτος ἐκ τούτων πολὺς εἰς Ῥώμην κομισθεὶς καὶ τὸ Τιγράνον διάδημα πομπευθὲν αἰχμάλωτον ἐπῆρε Κράσσον ἐπὶ τὴν Ἀσίαν.*

Τὸ οὖς. *πλοῦτος*, μεθ' οὗ συνάπτεται τὸ ἐπίθ. *πολύς*, ἐκφέρεται ἀναρθρῶς ἐνταῦθα, ἵνα, προδήλως, δηλωθῇ ὅτι τοῦτο λαμβάνεται ἀορίστως ¹. Ἐκ πρώτης ὄψεως τοῦτο φαίνεται ὑγιῶς ἔχον, καθόσον ἄλλως, τιθεμένου δηλονότι τοῦ ἄρθρου, θὰ ἔπρεπε νὰ νοηθῇ ὅτι ὁλόκληρος ὁ ἐκ τῶν μερῶν τούτων πλοῦτος, ὅστις ἦτο *πολύς*, ἐκομίσθη εἰς Ῥώμην, τοῦτο δὲ εἶναι ἀσφαλὲς ἀποπον.

Ἀλλὰ τὸ ἐπίθ. *πολύς* δύναται νὰ συναφθῇ καὶ ἄλλως. Εἶναι προφανὲς ἡ μεταξὺ τῶν ὑποκειμένων τοῦ ρήματος, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς προσδιορισμοὺς αὐτῶν, ἀντιστοιχία, τοῦτο δὲ μάλιστα ἀληθεύει περὶ τῶν δύο τελευταίων τούτων ὑποκειμένων. Ἀλλὰ τὸ τελευταῖον τούτων προσδιορίζεται διὰ τῆς μετ. *πομπευθὲν*, εἰς ἣν ἐπιρρηματικόν, κατὰ τὴν γνωστὴν συνήθη σύνταξιν, κατηγορούμενον εἶναι ἡ λ. *αἰχμάλωτον*. Ἀντιστοίχως δὲ εἰς τὴν προσδιορίζουσαν τὸ *πλοῦτος* μετ. *κομισθεὶς* ὅμοιος κατηγορηματικὸς προσδιορισμὸς εἶναι τὸ *πολύς*. Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἡ ἀναρθρὸς ἐκφορὰ τοῦ *πλοῦτος* φαίνεται παρέχουσα πράγματα ἐν τῷ λόγῳ. Διὰ τῆς προσθήκης τοῦ ἄρθρου ὁ λόγος ὁμαλύνεται ἐνταῦθα, ἀποκαθιστᾶται δὲ πλήρως ἡ τοσοῦτον παρὰ Πλουτάρχῳ συνήθης ἀντιστοιχία αὕτη ². Οὐχ ἥτιον ἱκανοποιητικόν, ἔξ ἄλλου, γίνεται τὸ νόημα, καθόσον δηλοῦται ὅτι ὁ ἐκ τῶν μερῶν τούτων πλοῦτος ἐκομίσθη εἰς τὴν Ῥώμην «πολύς», ἥτοι εἰς μεγάλας ποσότητας, ἀλλὰ προφανῶς οὐχὶ καὶ ὁλόκληρος. Ἐπομένως ἡ προσθήκη τοῦ ἄρθρου πρὸ τοῦ ὄν. *πλοῦτος* εὐρί-

1. Περὶ τῆς παραλείψεως τοῦ ἄρθρου βλ. τὰ γενικώτερα κλασσικὰ ἔργα K ü h n e r - G e r t h, Grammatik, μέρ. Α', σ. 598 κ.ξξ., E. S c h w y z e r, Griechische Grammatik, τόμ. Β', Μόναχον, 1950, σ. 19 (ἐνθα καὶ πλουσία βιβλιογραφία) κ.ξξ. Βλ. ἐπίσης τὴν εἰδικωτέραν ἑλληνικὴν πραγματείαν, καὶ διῃ καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἡμετέραν περίπτωσιν, τοῦ Γ. Π. Ἀ ν α γ ν ω σ τ ο π ο ὕ λ ο υ, Περὶ τοῦ Ἄρθρου, Ἀθηνᾶ, τόμ. ΔΔ', 1922, σ. 224.

2. Σημειωτέον ὅτι χρῆσις, ὡς ἡ ἀνωτέρω, τοῦ συνδέσμου καὶ εἶναι κοινοτάτη ἐν τῷ μεθ' Ὁμηρον ἀρχαίῳ λόγῳ, βλ. J. D. D e n n i s t o n, The Greek Particles², Ὁξφόρδη, 1954, σ. 324. Ἀρρηθμίαι δέ, ὡς ἡ ἀνωτέρω, δὲν σημειοῦνται ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ, καίτοι ἀνωμαλῖαι καὶ εἰς τὸν σύνδεσμον καὶ ἀναφερόμεναι, παρατίθενται πολλαὶ καὶ λεπτομερῶς ἐν αὐτῷ. Πρέπει, ἐν τούτοις, νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ ἔργον δὲν ἐκτείνεται πέρα τῶν κλασσικῶν χρόνων.

σκειται προσφυῶς ἔχουσα κατ' ἀμφοτέρα, τὴν σύνταξιν δηλονότι καὶ τὸ νόημα. Πρὸς τούτοις, πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ ἐκπτώσις αὕτη τοῦ ἄρθρου παλαιογραφικῶς δὲν εἶναι δυσεξήγητος. Ὅθεν, ὑποστηρίζεται ἡ μικρὰ αὕτη ἀποκατάστασις τοῦ κειμένου ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ, ἐνδ' ἀναγνωστέον: «καὶ <ὁ> πλοῦτος ἐκ τούτων πολὺς εἰς Ῥώμην κομισθεὶς».

ΘΗΣΕΥΣ Σ. ΤΖΑΝΝΕΤΑΤΟΣ